

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet először 2012-ben hirdette meg gyakornoki programját doktoranduszok számára. A program résztvevői egy-egy mentor segítségével végzik kutató-fejlesztő tevékenységüket, majd egy közös, vagy páros tanulmánnyal zárják a kutatói évet. Rovatunkban a 2013-as gyakornoki program újabb két dolgozatát közöljük: Kurucz Orsolya Ágnes gyakornok és Török Balázs mentor tanulmányait.

Kurucz Orsolya Ágnes

Nemzeti szakképzési rendszerek az uniós irányelvek tükrében

ÖSSZEFOGLALÓ

Az elmúlt évtizedben az Európai Unió oktatáspolitikájában egyre hangsúlyosabban jelentek meg a szakképzés fejlesztését célzó reformok. A koppenhágai nyilatkozattal kezdődő folyamat legfőbb prioritásai az európai szakoktatás és szakképzés teljesítményének, minőségének és vonzerejének javítása, továbbá olyan oktatási formák kialakítása, amelyek megkönnyítik és felgyorsítják a fiatalok munkaerő-piaci átmenetét. Ennek érdekében az unió tagországaiiban maximalizálni kell a munkaalapú tanulást – a tanulószerveződéses gyakorlati képzés keretein belül –, együttműködve a szakképzési intézményekkel, a szociális partnerekkel és a szakképzési szolgáltatókkal, vállalatokkal. A tanulmány Csehország, Észtország és Lettország vonatkozásában vizsgálja, hogy ezen országok milyen módon építik be az uniós irányelveket a nemzeti szintű szakképzés-fejlesztési politikába, kiemelt figyelmet fordítva a gyakorlati képzés jellegére. A vizsgált országok mindegyikében elérhető a munkaalapú, gyakorlati oktatás, azonban a szervezés tekintetében már eltérések tapasztalhatóak. Csehországban – a tanulószerveződés intézményének hiánya miatt – minden esetben az iskola szervezésében valósul meg a vállalati keretek között szervezett gyakorlat. Ezzel szemben Észtország és Lettország esetében nem csupán létezik a tanulószerveződéses gyakorlati képzés, hanem számos, ezt a fajta programot támogató reform, intézkedés született az elmúlt években.

Kulcsszavak: szakképzés, uniós szakképzés-fejlesztési politika, gyakorlati képzés, Csehország, Észtország, Lettország, nemzeti szakképzési rendszerek, tanulószerveződés

Bevezetés

A tanulmány az Európai Unió szakképzésfejlesztéssel kapcsolatos célkitűzéseinek, oktatáspolitikai irányelveinek tükrében kívánja vizsgálni három tagország szakképzését, különös figyelmet fordítva a gyakorlati képzés formáira. Az elemzés fókuszába olyan országok kerültek, amelyek az 1990-es évek során nyerték vissza nemzeti függetlenségüket, és így bizonyos értelemben új köztársaságként definiálhatóak. A mintába Csehország, Észtország és Lettország került. A szakképzéspolitika elemzésén felül a tanulmány röviden bemutatja a vizsgált országok közoktatási rendszerét és a szakképzés fejlesztését célzó reformokat.

Az Európai Unió szakképzésfejlesztési irányelvei

A koppenhágai nyilatkozattal (*Európai Bizottság, 2002*) megkezdődött a szakképzés terén a megerősített európai együttműködés folyamata. A koppenhágai folyamat prioritásai közé tartozik az európai szakoktatás és szakképzés teljesítményének, minőségének és vonzerejének javítása, a szakképzési lehetőségek kihasználásának ösztönzése az egész életen át tartó tanulás keretein belül. A 2002-ben megkezdett együttműködés folytonosságát a maastrichti, helsinki, bordeaux-i, és a legutóbbi, 2010-ben aláírt bruges-i közlemény (*Európai Bizottság, 2010*) biztosítja. Az Európai Unió Tanácsa kiemelt figyelmet fordít a fiatal generációk jövőjére, mint olyan tényezőre, amely nagyban befolyásolja az Európai Unió társadalmi, gazdasági és kulturális fejlődését egyaránt. A 2008 óta tartó gazdasági és pénzügyi krízis különösen hátrányosan érintette a fiatalok munkavállalókat. A Tanács következtetései felhívják a figyelmet arra is, hogy számos fiatal néz szembe azzal a kihívással, amit az oktatásból a munka világába való átmenet jelent. A munkaerő-kereslet oldaláról elvárt készségeknek, képességeknek sok esetben nem felel meg az a tudásszint, amivel a kínálati oldalon megjelenő, munkaerőpiacra frissen belépő fiatalok rendelkeznek. Különösen a munkahelyi tapasztalat hiánya gátolja meg a gyors elhelyezkedést. A tagországok felelőssége olyan reformok kidolgozása és alkalmazása, amelyek hozzájárulnak az oktatási és képzési rendszer minőségi javulásához, a szakképzés és egyéb munkahely alapú oktatási formák fejlesztésével könnyítve és felgyorsítva a fiatalok munkaerő-piaci átmenetét (*Európai Bizottság, 2008*). Ez a célkitűzés olyan politikai irányelveket és intézkedéseket feltételez, amelyek egyfelől támogatják a munkavállaláshoz elengedhetetlen készségek, képességek fejlesztését, olyan képzési sémákat generálnak, amelyek áthidalják a szakadékot az iskolai oktatás és a munkaerő-piaci elvárások között, másfelől szociális védőhálót nyújtanak a fiatal munkanélküliek számára. Ezen problémák leküzdésében jelentős szerepet játszhatnak a tanuló-szerződéses gyakorlati programok. Erre utal a bruges-i közlemény, amely kimondja, hogy a munka alapú tanulás fontos szerepet játszik az egyén foglalkoztathatóságának fejlesztésében. Egy jól működő szakképzési rendszer, amely lehetővé teszi az ilyen jellegű tanulást, hatékonyan járul hozzá a társadalmi kohézióhoz. A rövid távú stratégiai

célkitűzéseknek megfelelően a 2011 és 2014 közötti időszakban a tagállamoknak egy, a szülők és diákok számára egyaránt vonzó és korszerű szakképzési rendszert kell kidolgozniuk, s olyan tevékenységeket szükséges támogatni, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy a fiatalok már a kötelező oktatás időtartama alatt megismerkedhessenek a különböző szakmákkal. A kormányoknak a szociális partnerekkel és a szakképzési szolgáltatókkal együttműködve intézkedéseket kell hozniuk, amelyek maximalizálják a munka alapú tanulást – beleértve a tanulószerveződéses gyakorlati képzést –, továbbá hozzájárulnak a szakképzési intézmények és vállalatok közötti együttműködés megteremtéséhez (Európai Bizottság, 2012).

Az idén Lipszében megrendezésre kerülő WorldSkills versenyen jelentette be az oktatásügyért, a kultúráért, a többnyelvűségért és az ifjúságpolitikaért felelős biztos, valamint a foglalkoztatásért, a szociális ügyekért és a társadalmi befogadásért felelős kollégája a Tanulószerveződéses gyakorlati képzés Európai Szövetségét (European Alliance for Apprenticeships) (Európai Bizottság, 02/07/2013). A szövetség célja a fiatalkori munkanélküliség visszaszorítása. A tanulószerveződéses gyakorlati képzés minőségének javítása, továbbá széles körű partnerségek kialakítása az EU tagállamai között, és az egyes tagállamokon belül, egyaránt hatékonyan járulhat hozzá ennek a célnak az eléréséhez a szövetség tagjai szerint.

Általánosságban elmondható, hogy az unió tagállamai igen sokszínűek a szakképzési rendszerek tekintetében, a tanulószerveződéses gyakorlati képzés tényleges formája és minősége is jelentősen változik a különböző tagállamok esetében. Jelenleg nincsen egy érvényes, egységes és minden szereplő által elfogadott definíció sem a tanulószerveződéses gyakorlati képzés (apprenticeship) meghatározására. Az Európai Szakképzés-fejlesztési Központ (CEDEFOP) értelmezésében egy olyan szisztematikus, hosszú távú képzés, amelynek helyszíne váltakozik a munkahely és az oktatási intézmény vagy képző központ között. A gyakornok (tanuló) szerveződéses viszonyban áll a munkáltatóval, akitől díjazásban részesül (bér vagy juttatás). A munkaadó felelősséget vállal azért, hogy a képzés elvégzése egy adott szakma gyakorlására jogosít fel (CEDEFOP, 2008).

Az Eurostat a következő operatív meghatározást használja: a tanulószerveződéses gyakorlati képzés a formális oktatás egy adott szakképzési programjának teljesítését teszi lehetővé. A tanulóidő váltakozik – heti, havi vagy éves alapon – a szakmai gyakorlati képzést megvalósító munkahelyi, és az általános/szakmai elméleti képzésnek helyet adó iskolai képzés között. A gyakorlati képzés feltételei szerveződésben vagy együttműködési megállapodásban vannak rögzítve. Az utóbbi esetben a képző és a tanuló között az oktatási intézmény közvetítő szerepet tölt be. A képzés időtartama minimum hat hónap, maximum hat év, amelynek során a fiatal díjazásban részesül (bér vagy juttatás).

Különbség a két definíció között az oktatási intézmény szerepét illetően fogalmazható meg, az Eurostat által használt meghatározás kevésbé specifikált, hiszen egyéni választás kérdése, hogy tanulószerveződéses vagy együttműködési megállapodás születik a felek között.

Nemzeti szintű szakképzési rendszerek

Csehország

Az iskolai rendszerben megvalósuló szakképzésért nemzeti szinten az Oktatási, Ifjúsági és Sportminisztérium felelős. A minisztérium kulcsszerepet tölt be a nemzeti oktatási stratégia kidolgozásában, a tantervfejlesztésben, biztosítja a minőségi oktatást, különös tekintettel az alapvető stratégiai célokra és oktatási tartalmakra, továbbá koordinálja a finanszírozást. Regionális szinten döntési jogkörrel rendelkeznek az oktatáspolitikai kérdésekben a regionális közgyűlések. Felelősek többek között a keretszámok és az oktatás finanszírozásának regionális szintű meghatározásáért. Az intézmények nagyfokú autonómiával rendelkeznek, az iskolaigazgatók döntési szabadsága szignifikáns. Felelősek az iskola tantervének kidolgozásában és implementálásában, aminek igazodnia kell a nemzeti tantervhez. A társadalmi partnerek részt vesznek a szakképzési célok és tartalmak kidolgozásában.

A normál esetben 6-tól 15 éves korig tartó kötelező oktatás magába foglalja az alapfokú és alsó középfokú oktatást. A szakképzés – néhány kivételtől eltekintve – felső középfokú, illetve felsőfokú (ISCED 2C-5) szinten folyik.

Az alsó középfokon folyó szakképző programok (ISCED 2C) elsősorban olyan diákokat céloznak meg, akik tanulási nehézségekkel küzdenek (értelmi fogyatékos vagy hátrányos helyzetű tanulók). Ezek az 1-2 éves programok a diákok alapvető képességét fejlesztik. Elvégzésükkel a fiatal jogosult egyszerű betanulást igénylő munkafolyamatok elvégzésére, a szolgáltató vagy a termelő szektorban. Ilyen jellegű oktatás középfokú szakképző iskolában vagy gyakorlati iskolában érhető el a diákok számára. A gyakorlati iskolák kifejezetten hátrányos helyzetű diákok oktatására specializálódtak, és elvégzésük nem biztosít szakképzettséget.

A felső középfokú oktatásban való részvétel feltétele a kötelező oktatás, továbbá az intézményenként eltérő felvételi vizsga teljesítése. Az érettségit nem adó szakképző intézmények azonban többnyire nem szerveznek felvételi vizsgát. Csehország azon kevés európai uniós tagállamok közé tartozik, ahol nem létezik a tanulószerveződéses gyakorlati oktatás intézménye. Ennek ellenére a szakképzés tartalmaz munkahelyi és gyakorlati képzést.

Felső középfokon kétféle képzési program érhető el a diákok számára. Választhatnak egy hároméves, érettségit nem adó szakképzés (ISCED 3C), illetve egy négyéves technikus képzés (ISCED 3A) között, ami érettségit ad és feljogosít a felsőoktatásba való belépésre.

A hároméves szakképzést a szakképző intézmények biztosítják. A képzés végén a diákok tanoncbizonyítványt kapnak, amivel kiléphetnek a munkaerőpiacra, de választhatnak egy kétéves, érettségit adó továbbképzést (ISCED 4A) is. A tanterv tartalmaz közismereti és szakmai tárgyakat egyaránt, továbbá gyakorlati képzést. A hároméves képzés során ezek a következőképpen oszlanak el: 30–35% általános, 20–30% szakmai tárgyak és 35–45% gyakorlati oktatás, amelynek helyszíne speciálisan felszerelt tanműhely vagy képzőhely, illetve a második és harmadik évben jellemzően valós vállalati környezet.

A négyéves technikus képzésnek a műszaki középiskolák adnak helyet. A képzés elvégzése felsőoktatásban történő továbbtanulásra vagy középfokú végzettséget igénylő állás betöltésére jogosít fel. A tanterv részét képezik egyfelől az általános, másrészt a szakmai tárgyak, ami egyaránt tartalmaz gyakorlati feladatokat és műhelymunkát az iskolai és a piaci szereplőknél. Az általános tárgyak százalékos aránya a tantervben függ az adott programtól. Általánosságban 45:55 az arány a szakmai jellegű tárgyak javára. A szakmai gyakorlat hossza összesen hat-nyolc hét, célja, hogy felkészítse a diákot a munkaerőpiacra. A szakmai gyakorlat helyszíne az iskola tanműhelye, ezen felül a diák valós munkatapasztalatot szerezhet cégeknél, vállalkozásoknál. Az iskola feladata megszervezni a szakmai gyakorlatot, a képzés helyszínétől függetlenül (CEDEFOP 2012a).

A szakképzési rendszert érintő legjelentősebb intézkedés az elmúlt években az új záróvizsga bevezetése volt (National Institution of Technical and Vocational Education 2009). Korábban a hároméves szakképzési programok (ISCED 3C) értékelése és szervezése az egyes iskolák felelősségi körébe tartozott. Ez jelentős minőség- és tudásszintbeli eltéréseket eredményezett az ugyanolyan végzettséggel rendelkező tanulók között. Az Oktatási, Ifjúsági és Sportminisztérium irányításával 2009-ben lépett életbe az az egységes vizsgarendszer, amit a Nemzeti Szakképzési Intézet dolgozott ki. Ez azonban nem kötelező jellegű, az iskolaigazgatók szabadon dönthetnek arról, hogy az évenként aktualizált, standardizált feladatokat alkalmazzák-e záróvizsga során. 2010-ben a diákok 68%-a vizsgázott az új, egységes rendszerben, és az elmúlt két évben ez az arány emelkedett. Ezzel párhuzamosan folyik a felső középfokú szakképzés tantervi reformja nemzeti és intézményi szinten egyaránt.

Észtország

A közoktatási rendszer irányítása az észti parlament felelősségi körébe tartozik. Az Országgyűlés kizárólagos joga meghatározni az oktatási rendszer működésének, felépítésének és fejlesztésének alapelveit. A kormány döntési jogkörébe tartozik a nemzeti stratégia meghatározása és a fejlesztési irányok kijelölése. A felső középfokú és posztszekunder szakképzésre vonatkozó jogi szabályozást a 2006-ban módosított szakképzési törvény tartalmazza. Az alap- és középfokú szakképzés esetében a szakképzési standardok az iránymutatóak. Az Oktatási és Kutatási Minisztérium közvetlenül felügyeli a Nemzeti alaptanterv kialakítását, felelős az egyéb oktatási programok kidolgozásáért és a vizsgáztatás ellenőrzéséért, továbbá dönt az oktatási intézmények fenntartásáról. A minisztérium Szakképzésért és Felnőttoktatásért Felelős Hivatala koordinálja az oktatáspolitikai döntések előkészítését és végrehajtását.

2012 óta az Innove Közhasznú Alapítvány (Foundation Innove) hatáskörébe tartozik a nemzeti szakképzéshez kapcsolódó tantervek kidolgozása, jegyzékbe vétele és fejlesztése, ez korábban a Nemzeti Vizsgáztatási és Képesítési Központ feladata volt.

Észtországban a tankötelezettség 17 éves korig tart. A kilencéves alapképzés hét éves korban kezdődik. Az alapképzés keretein belül választható az előkészítő szakképzés

(ISCED 2A és 3A), amit az alsó és felső középfokú oktatási és szakképző intézmények közösen szerveznek. A képzés nem ír elő kötelezően teljesítendő tantervet, a hangsúly sokkal inkább a pályaválasztási tanácsadáson van, szabadon választható kurzusokkal kiegészítve. Az oktatási rendszerből lemorzsolódott, alapvégzettséggel nem rendelkező, 17 évesnél idősebb fiatalok számára elérhető továbbá egy egy-kétéves felzárkóztató szakképzés (ISCED 2C). A szakmai gyakorlati oktatás legalább 50%-a vállalkozásoknál kell, hogy megvalósuljon. A képzést követően vagy azzal párhuzamosan lehetőség van az általános végzettség megszerzésére.

A kötelező jellegű nappali oktatás elvégzését követően a diákok több oktatási program közül választhatnak. Egyrésztől dönthetnek egy hároméves, érettségit adó általános középiskolai képzés (ISCED 3A) mellett, ami az egyetemi, főiskolai felvételi lehetőségét nyújtja. Az érettségi vizsgát követően fél év – két és fél év alatt megszerezhető a szakmai végzettség is. Másrésztől választhatják a szintén hároméves középfokú szakképzést (ISCED 3B). A szakképző iskolában tanulók dönthetnek úgy, hogy a középfokú szakképzési tanterven felül egyéni választás alapján közismereti tárgyakat is tanulnak. Ebben az esetben négyéves a képzés időtartama. Végül dönthetnek az alapfokú végzettséghez kötött szakképzés (ISCED 3C) mellett, aminek időtartama fél évtől két évig terjed. A felső középfokú szakképzési programokról általánosságban elmondható, hogy a képzési program egyenlő arányban oszlik meg a szakmai elméleti és a szakmai gyakorlati oktatás között. A szakmai gyakorlat történhet iskolai tanműhelyben, vagy valós munkakörülmények között, azonban a fiatal minden esetben köteles a képzési idő legalább 25%-át vállalati képzőhelyen tölteni (CEDEFOP, 2012b).

Észtországban más európai uniós országokhoz képest relatíve kevesen választják a szakképzést az általános iskola elvégzését követően (Government of Estonia, 2011). Ennek oka nem csupán a diákok egyéni preferenciája, hanem az is, hogy a különböző oktatási programok esetében egymástól független rendszerben tervezik a hallgatói helyeket. A középfokú oktatási programok kapcsán az Oktatási és Kutatási Minisztérium dönt, míg az alapfokú oktatást követő programokról a helyi önkormányzatok. Az államilag finanszírozott felsőoktatási és szakképzési keretszámokról szintén külön döntenek. Megoldást jelenthet a problémára az, hogy a jövőben a hallgatói helyek tervezése a felső középfokú és szakképző programok esetében egy átfogó program keretében fog történni.

A tanulószereződés keretében folytatott gyakorlati képzés viszonylag új kezdeményezés az észt oktatási rendszerben. A programot először egy 2002-ben indított Phare pilot-projekt keretében vezették be (CEDEFOP, 2010), a 2004-2005 közötti időszakban három régióban kísérleti jelleggel alkalmazták. A program célzottan a korai iskolaelhagyókat, lemorzsolódókat, illetve az általános középfokú végzettséggel rendelkező, szakképesítés nélküli fiatalokat vonta be a képzésbe, így segítve a résztvevők (re)integrálását a munkaerőpiacra.

Az Oktatási és Kutatási Minisztérium 2007-es rendelete szerint a szakképzés minden szintjén lehetőség van a tanulószereződéses gyakorlati képzésre, korhatárra való tekintet nélkül. A tanulószereződés keretében folytatott szakképzésbe egyedül ISCED 3C szinten nincsen belépési feltétel. Minden más szinten a jelentkezőnek ISCED 3B szinten kell belépnie. A duális képzés időtartama fél év és egy év között van, ennek kétharmadát fedi le

a vállalkozásoknál eltöltött gyakorlati idő. Ez a képzési program egyre népszerűbb a szakmai gyakorlattal igen, de formális végzettséggel nem rendelkező fiatal felnőttek között. A résztvevők tanuló- és munkaszerződést egyaránt kötnek, ami négy hónap próbaidőt tartalmaz. A vállalati gyakorlati képzés időtartama alatt rendszeres fizetés, míg az iskolában történő képzés ideje alatt tanulmányi támogatás illeti meg a programban részt vevő tanulókat. A tananyagot az iskola és a vállalati képzőhely közösen dolgozza ki, az oktatás mindkét helyszínen kiscsoportos formában – maximum nyolc fő részére – zajlik. A tanuló szakmai fejlődését egy-egy mentor segíti. Az iskola felelőssége, hogy megbizonyosodjon a külső képzőhely alkalmasságáról. Az alkalmasságot egy külső szakértő állapítja meg, a pozitív elbírálást követően háromoldalú egyezség jön létre az iskola, a vállalat és a tanuló között. A gazdasági krízis hatására azonban évről évre egyre kevesebb cég vállalkozik a gyakorlati képzésre. A probléma megoldására számos iskola alakított ki saját műhelyt vagy tanbolyt. Ez egyfelől megoldást nyújt a diákok gyakorlati képzésére, másfelől az intézmények pluszbevételhez juthatnak.

Lettország

A lett oktatási rendszer három szintje különböztethető meg: nemzeti, községi és intézményi (*Euro Guidance*, 2007). Nemzeti szinten döntési jogkörrel rendelkezik a Parlament, a Minisztertanács és az Oktatási és Tudományos Minisztérium. A minisztérium mint vezető közigazgatási intézmény, felelős az oktatáspolitikai és fejlesztésstratégiai döntések koordinálásáért és végrehajtásáért, az ágazatra vonatkozó jogszabályok implementálásáért és a szakpolitikai fejlesztési irányok kijelöléséért. Az önkormányzatok felelősek a közigazgatási területükön található óvodai, általános és középfokú oktatási intézmények ellenőrzéséért, továbbá hozzájárulnak ezen intézmények fenntartási költségeinek finanszírozásához. Az önkormányzatok keretein belül működő Oktatási Tanácsok látják el az oktatással, oktatásszervezéssel kapcsolatos feladatokat.

A szakképzési törvény (1999) alapján elkülöníthető az alapfokú, a középfokú és a felsőfokú szakképzés. A szakképző programok túlnyomó többsége iskolai oktatás keretében történik, kiegészítve iskolai tanműhelyben és vállalatoknál töltött gyakorlati képzéssel. A Minisztertanács rendelete alapján a szakképzésben tanulóknak kötelező részt venniük munkahelyi környezetben történő gyakorlati oktatásban (*Maslo*, 2011).

Az országban a tankötelezettség 5-től 16 éves korig tart. Az öt-hatéves gyerekeknek 2002. szeptember 1. óta kötelező részt venniük az iskola előtti kétéves képzésben. Az előkészítő oktatási programok megvalósítása történhet kifejezetten előkészítő oktatást végző intézményben, általános iskolai keretek között speciális felkészítő osztályokban, illetve óvodában. Ezt követi egy szintén kötelező kilencéves alapképzés, ami záróvizsgával végződik. A vizsga sikeres teljesítése feljogosít a felső középfokon való továbbtanulásra.

Azok a diákok, akik nem tudták teljesíteni valamennyi kötelező tantárgyat és/vagy a záróvizsgát, iskolai jelentést kapnak, ami alapfokú szakiskolai képzésre jogosít (ISCED 2A, 2C). A hároméves képzés megkezdésének feltétele a betöltött tizenötödik életév, továbbá hét elvégzett tanév az általános képzésben.

Felső középfokon a diákok választhatnak a szakképző programok, a szakközépiskola és a gimnázium között. Minden esetben feltétel az alapfokú képzés teljesítése. A két-hároméves szakképző programok (ISCED 3C) elvégzését követően a diákok szakképesítést kapnak, és kiléphetnek a munkaerőpiacra. A gyakorlati képzés a teljes képzési idő 65%-át teszi ki, a képzés történhet iskolai tanműhelyben vagy külső képzőhelyen, vállalatoknál. A felsőoktatásban való részvételhez szükséges egy felzárkóztató évfolyam elvégzése, ami érettségi vizsgával zárul.

A szakközépiskolai képzés (ISCED 3A, 3B) hossza négy év, elvégzését követően a diákok továbbtanulhatnak a felsőoktatásban, vagy kiléphetnek a munkaerőpiacra. Az elméleti és a gyakorlati oktatás 50-50%-ban oszlik meg a képzés során. Azok a szakközépiskolai végzettséget szerzett fiatalok, akik a szakmai tudás és készségek továbbfejlesztését tűzték ki célul, dönthetnek egy – a hazai gyakorlattól eltérően –, a felső középfokú képzési szinthez tartozó „poszt-szekunder”, nem felsőfokú szakképesítés megszerzésére. A főleg 18–20 éveseket célzó programok esetében az iskolai oktatás és munkaalapú tanulás 35:65%-os arányban oszlik meg (CEDEFOP 2012c).

Lettorszáiban működik a tanulószereződéses gyakorlati képzés rendszere, azonban ez a fajta szakképzési program kívül esik az iskolarendszerű szakképzésen, és többnyire csak olyan, a tradicionális szakmák esetében választható, mint például fazekas, keramikus, textil- és fafeldolgozó kézműves szakmák. A képzés tartalmát a Kamarai törvény szabályozza. A gyakorlati képzés során a mester és a tanonc szerződéses viszonyban áll egymással. A szakmai elméleti oktatás megvalósulhat szakképző iskolában vagy az Iparkamara szervezésében. A képzés során megszerzhető az iparossegéd, illetve az iparosmester végzettség.

A lett szakképzési rendszer egészét érintő reformok közül a legjelentősebb az Oktatási és Kutatási Minisztérium programja, ami a szakképzési intézményhálózat optimalizálását tűzte ki célul a 2010–2015 közötti időszakban, különös tekintettel a negatív demográfiai trendekre. Az intézményhálózat realizálása a minisztérium szerint hozzájárul ahhoz, hogy a munkaerő-piaci igényeket kielégíteni képes szakember legyen elérhető a foglalkoztatási szerkezetben (*Latvia/Cabinet Order No. 5., 06/01/2010*).

Az Iparkamara a jövőben számos lépést tervez, hogy emelje a tanulószereződéses gyakorlati képzés rendszerének vonzerejét. Ennek érdekében széles körű tájékoztatást kíván nyújtani a szakképző iskoláknak, ettől remélve, hogy nő a képzés iránt érdeklődők száma. Továbbá növelni kívánja azon iparosmesterek számát, akik gyakorlati oktatóként részt vesznek a képzési programban.

Lettország a hat európai uniós tagállam közé tartozik, amelyek szorosan együttműködnek a német Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztériummal (BMBF) (*Federal Ministry of Education and Research, 18/06/2013*). A 2012. december 11-én aláírt memorandum értelmében a bilaterális munkacsoport tagjai a BMBF vezetése alatt dolgoznak saját nemzeti szakképzési rendszerük lehetséges megújításán, a német duális képzési modellt véve alapul.

1. táblázat

Áttekintő táblázat a vizsgált országok szakképzési rendszeréhez

Programtípus	Képzési szint	Képzés időtartama	Képzés tartalma	Szakmai gyakorlat típusa
Csehország – szakképzési programok				
Szakképzési programok alsó középfokú intézményekben				
Szakképzés tanulási nehézségekkel küzdő fiatalok részére	ISCED 2C	1–2 év	Manuális készségek fejlesztése	
Szakképzési programok felső középfokú szakképzési intézményekben				
Középfokú szakképző program	ISCED 3C	3 év	30-35% általános tárgyak 20-30% szakmai tárgyak 35-45% gyakorlat	Iskolai tanműhelyben, a 2-3. évben lehetőség van a vállalati környezetben történő gyakorlati képzésre az iskola szervezésében
Szakközépiskola	ISCED 3A	4 év	45% általános tárgyak 55% szakmai tárgyak	6–8 hetes szakmai gyakorlat az iskolai tanműhelyben, vagy vállalati környezetben az iskola szervezésében
Észtország – szakképzési programok				
Szakképzési programok alsó középfokú intézményekben				
Előkészítő szakképző program	ISCED 2A/3A	15–40 tanítási hét	Többnyire általános tárgyak, opcionálisan választható szakmai tárgyak	
Szakképzési programok felső középfokú szakképzési intézményekben				
Kiegészítő szakképzés a középiskolai képzés keretein belül	ISCED 3A	15–40 tanítási hét	Többnyire általános tárgyak	50% iskolai tanműhelyben 50% munkahely alapú gyakorlat (25% gyakorlati oktatás, 25% szakmai gyakorlat)
Szakközépiskola	ISCED 3B	3 év	1/3 általános tárgyak, 2/3 szakmai tárgyak	50% iskolai tanműhelyben 50% munkahely alapú gyakorlat (25% gyakorlati oktatás, 25% szakmai gyakorlat)

Alapfokú végzettséghez kötött szakképzés	ISCED 3C	40–100 tanítási hét/0,5–2 év	Csak szakmai tárgyak	50% iskolai tanműhelyben 50% munkahely alapú gyakorlat (25% gyakorlati oktatás, 25% szakmai gyakorlat)
Alapfokú végzettséghez nem kötött szakképzés	ISCED 2C	20–100 tanítási hét	Csak szakmai tárgyak	50% iskolai tanműhelyben 50% munkahely alapú gyakorlat (25% gyakorlati oktatás, 25% szakmai gyakorlat)
Lettország – szakképzési programok				
Szakképzési programok alsó középfokú intézményekben				
Alapfokú végzettséghez nem kötött szakiskolai képzés	ISCED 2A/2C	3 év		
Szakképzési programok felső középfokú szakképzési intézményekben				
Középfokú szakképző program	ISCED 3C	2–3 év	35% elméleti képzés, 65% gyakorlati oktatás	
Szakközépiskola	ISCED 3A/B	4 év	50% elméleti képzés, 50% gyakorlati oktatás	
Poszt-szekunder, nem felsőfokú szakképzés	ISCED 4	1–2 év	35% iskola, 65% munkaalapú oktatás	

Összegzés

Három európai uniós tagország szakképzésfejlesztési politikáját vizsgáltuk meg abból a szempontból, hogy azok mennyire igazodnak a munkaalapú gyakorlati oktatás fejlesztését célzó európai uniós irányelvekhez. A három ország közül egyedül Csehországban nem létezik a tanulószerveződéses szakmai gyakorlat intézménye, és a vizsgált policy-dokumentumokban nem is találtunk arra utaló jeleket, hogy a jövőben ez változna. Annak ellenére, hogy a tanulószerveződéses gyakorlati képzés nem létezik a cseh szakképzési rendszerben, a tanulóknak lehetőségük van vállalati körülmények között elsajátítani

az adott szakma fogásait, ez azonban minden alkalommal az iskola szervezésében valósul meg. Észtország és Lettország számos olyan oktatáspolitikai reformot és fejlesztési tervet vezetett be az elmúlt években, amelyek kifejezetten igazodnak az unió oktatáspolitikai irányelveihez. Mindkét ország a német duális képzéshez hasonló modellt kísérel meg adaptálni. Lettország ennek érdekében együttműködési megállapodást írt alá a német Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztériummal, melynek értelmében a német modellt alapul véve alakítják át a szakképzési rendszer gyakorlatát. Kérdés, hogy a vállalati szereplők részvételére nagyban támaszkodó képzési program mennyiben járulhat hozzá a szakképzett fiatalok elhelyezkedési esélyeinek növeléséhez a gazdasági válságot követő recesszióban. A jelenleg rendelkezésre álló adatok nem teszik lehetővé ennek a kérdésnek a megválaszolását, annyit azonban kijelenthetünk, hogy a tanulószerezésen alapuló gyakorlati képzés nem feltétlen kecsegtet sikerrel egy olyan országban, amelynek társadalmi-gazdasági helyzete, oktatási és vállalati kultúrája egyaránt jelentősen különbözik a duális modell szülőhazájától.

IRODALOM

- CEDEFOP (2008): *Terminology of European Education and Training Policy. A selection of 100 key terms.* [URL: <http://bit.ly/oiO2zK>]L etöltés: 2013. 10. 10.
- CEDEFOP (2010): *A Bridge to the Future: European Policy for Vocational Education and Training 2002-10. National Policy Report – Estonia.* [URL: <http://bit.ly/1ebQLTD>] Letöltés: 2013. 10. 10.
- CEDEFOP (14/01/2011): *Czech Republic – Reform of Final Examinations in Vocational Education.* [URL: <http://bit.ly/19Dzsv0>] Letöltés: 2013. 10. 10.
- CEDEFOP (2012a): *Czech Republic VET in Europe – Country Report.* [URL: <http://bit.ly/1hG8yCa>] Letöltés: 2013. 10. 10.
- CEDEFOP (2012b): *Estonia VET in Europe – Country Report.* [URL: <http://bit.ly/1ebVmoF>] Letöltés: 2013. 10. 10.
- CEDEFOP (2012c): *Latvia VET in Europe – Country Report.* [URL: <http://bit.ly/19qS3sz>] Letöltés: 2013. 10. 10.
- Euro Guidance (2007): *Latvia: System of Education.* [URL: <http://bit.ly/1g3zdNR>] Letöltés: 2013. 10. 10.
- European Commission (2002): *Copenhagen Declaration.* [URL: <http://bit.ly/ctG9iw>] Letöltés: 2013. 10. 10.
- European Commission (2008): *The Bordeaux Communiqué on Enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training.* [URL: <http://bit.ly/15rrkL5>] Letöltés: 2013. 10. 10.
- Európai Bizottság (2010): *A bruges-i közlemény a szakképzés terén folytatott megerősített európai együttműködésről a 2011–2020-as időszakra vonatkozóan.* [URL: <http://bit.ly/GIpxkx>] Letöltés: 2013. 10. 10.
- Európai Bizottság (2012): *A Szakoktatás és -képzés támogatása Európában: A bruges-i közlemény.* DOI:10.2766/14225. [URL: <http://bit.ly/17rN2LB>] Letöltés: 2013. 10. 10.
- Európai Bizottság (02/07/2013): *Létrejött a tanulószerezéses gyakorlati képzés európai szövetsége (IP/13/634).* [URL: <http://bit.ly/163ycLX>] Letöltés: 2013. 10. 10.

Federal Ministry of Education and Research (18/06/2013): *International Vocational Training Cooperation: Success in Education Export*. [URL: <http://bit.ly/P2uVqx>] Letöltés: 2013. 10. 10.

Government of Estonia (2011): *National Reform Programme „ESTONIA 2020”*. (approved by the Government on 28 April 2011). [URL: <http://bit.ly/1ebQujm>] Letöltés: 2013. 10. 10.

Latvia/Cabinet Order No. 5 (06/01/2010): *Guidelines for the Optimisation of the Network of Vocational Education Institutions 2010-2015 (Informative Part)*. [URL: <http://bit.ly/16A5bv4>] Letöltés: 2013. 10. 10.

MASLO, ELĪNA (ed.) (2011): *Workplace Learning In Europe and Asia: National Survey Report of Latvia. ASEM-LLL RESEARCH NETWORK 2 SURVEY 2009-2010*. [URL: <http://bit.ly/16A4TEj>] Letöltés: 2013. 10. 10.

National Institution of Technical and Vocational Education (2009): *New Final Examination*. [URL: <http://bit.ly/19mDSCV>] Letöltés: 2013. 10. 10.

Jelenet a Manna Kulturális Egyesület – Zsámbéki Színházi Bázis:
Állampolgári ismeretek című előadásából